Lana Hudeček

STEREOTIPI POVEZANI S BOJOM KOSE[1]

1. Uvod

O stereotipima povezanima s bojom kose provedena su brojna sociološka, psihološka i antropološka istraživanja u kojima se pokazuje da su stereotipi povezani s bojom kose široko rasprostranjeni i duboko ukorijenjeni. Analizom skica riječi za naziv *stereotip* Mihaljević (2021: 658)[2] pokazuje da su glavne značajke stereotipa prepoznate u korpusima: rasprostranjenost, uvriježenost, negativnost i uobičajenost.

Istraživanje koje opisuju Clayson i Maughan pokazalo je da se plavokose žene najčešće smatra lijepima, ugodnima i naglašeno ženstvenima, plavokose muškarce snažnima, aktivnima, ugodnima, uspješnima i zgodnima; crvenokose žene većina je ispitanika opisala kao neugledne, ali kompetentne i profesionalne, a crvenokose muškarce kao neprivlačne, manje uspješne i prilično feminizirane (Clayson i Maughan 1986.). Mnoga istraživanja provedena na europskome i američkome prostoru potvrđuju stereotip da muškarci najprivlačnijima smatraju plavokose žene (Ayton 2005. prema Swami i Barrett 2011., Guéguen 2015., Guéguen i Lamy 2009., Lynn 2009., Davies 2018.), dok većina žena privlačnijima smatra tamnokose muškarce (Feinman i Gill 1978.). Neka druga istraživanja pokazuju da muškarci ne smatraju uvijek plavokose žene najprivlačnijima te ističu da je ukus podložan modi (Matz i Hinsz 2000. prema Guéguen 2015.). Neka istraživanja (Swami, Furnham i Joshi 2008.) pokazuju da su brinete ocijenjene

[1] Ovo je poglavlje napisano u suradnji s pojektom *Hrvatski mrežni rječnik (Mrežnik) – 2. faza*, koji financira Europska unija – NextGenerationEU. Za iznesene stavove i mišljenja odgovorna je samo autorica te ti stavovi ne odražavaju nužno službena stajališta Europske unije ili Europske komisije. Ni Europska unija ni Europska komisija ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Poglavlje se djelomično temelji na radu Hudeček 2022.

[2] Vidi i poglavlje *Spolni/rodni stereotipi i jezična diskriminacija*.

privlačnijima od plavuša te da spremnost muškaraca da pomognu ženi ne ovisi o njezinoj boji kose (Jun i Roth 1985.). Istražujući stereotip o niskoj inteligenciji plavuša pohranjen u vicevima (ili možda njima potaknut), Price (2008.) u svojemu istraživanju dolazi do činjenice da plavokose žene zarađuju više od žena druge boje kose, ali drugo istraživanje (Takeda, Helms i Romanova 2006.) pokazuje da je u Ujedinjenome Kraljevstvu 25 od očekivanih 100 glavnih direktorica plavokoso, a 20 od očekivanih 5 crvenokoso, tj. potvrđuje stereotip o crvenokosim ženama kao kompetentnima i profesionalnima. Istraživanja stereotipa o crvenokosim osobama pokazuju da crvenokose osobe smatraju da o njima postoje sljedeće stereotipne predodžbe: temperamentni, intelektualno superiorni, čudaci, kože osjetljive na sunce, divlje žene, slabašni muškarci (Heckert i Best 1997.). U sociološkim, psihološkim i antropološkim istraživanjima najveća se pozornost posvećuje plavoj i crvenoj/riđoj kosi. Također se primjećuje i da se gotovo svi spomenuti istraživači bave bojom kose u žena, a tek nekolicina istraživanje proširuje na muškarce (najčešće kad je riječ o crvenoj/riđoj kosi). Sklonost određenoj boji kose u određenome vremenu i na određenome prostoru objašnjava se različitim evolucijskim i sociološkim razlozima (Heckert i Best 1997., Frost 2006., Shackelford, Schmitt i Buss 2005.).

I na mnogim se neznanstvenim portalima te blogovima (Stollznow 2021., Grogan 2024.), pa i frizerskim, vidi da su stereotipi povezani s bojom kose zanimljiva tema širokome krugu ljudi. Stollznow (2021.) navodi klasične stereotipe koji se mogu iščitati već iz naslova poglavlja: *Blond Bombshells and Dumb Blondes*, *Brainy Brunettes and Tall*, *Dark*, *Handsome Men*; *Fiery Readheads and Gingers*. Grogan (2024.) naglašava da se stereotipi o određenoj boji kose razlikuju u različitim kulturama te da se stereotip o vitalnosti, koji se u europskoj i američkoj kulturi snažno povezuje s plavom kosom, u azijskoj kulturi povezuje s crnom te napominje da je upravo zbog toga stereotipa u azijskoj kulturi prisutna veća stigmatizacija sijede kose, koja se u europskoj i američkoj kulturi često povezuje s mudrošću, iskustvom i pouzdanošću. Zanimljivo je da se, suprotno očekivanju, na trima frizerskim blogovima i stranicama frizerskih usluga (Davies 2018., CS, Zala), navode i stereotipi o ženama određene boje kose koji nisu laskavi, vidi 1. tablicu.

1. tablica: Stereotipi o ženama određene boje kose na frizerskim blogovima i stranicama frizerskih usluga

boja kose	**izvor**	**pozitivan stereotip**	**negativan stereotip**
plava	Zala	atraktivne, ženstvene, mladolike, njegovane, bezbrižne, zabavne	naivne, glasne
	Davies 2018.		tašte, glupe, promiskuitetne, željne zabave
	CS	mladenački vitalne	glupe
crvena	Zala	strastvene, samouvjerene	agresivne, impulzivne, promiskuitetne
	Davies 2018.	jedinstvene, zanimljive, vatrene	agresivne, promiskuitetne
	CS	snažne, neovisne, „red is new blonde”	
smeđa	Zala	savjesne, praktične, pouzdane, odgovorne, hrabre, istinoljubive, poštene, dobre prijateljice	
	Davies 2018.	sofisticirane, inteligentne, zrele, misteriozne, egzotične	dosadne, obične
	CS	prizemljene, stabilne	
crna	Zala	egzotične, introspektivne, produhovljene, tihe, opuštene	
	Davies 2018.	misteriozne, egzotične, dobri radnici, dobre s financijama	nepouzdane, hladne, nemilosrdne, rezervirane
	CS	ne spominje crnu kosu	

Na stranicama na kojima se nude ekstenzije za kosu (Zala) navode se i nekonvencionalne boje kose te se s njima povezuju ovi opisi osobnosti: vatreno crvena: energičnost, agresivnost, strasnost; plava: smirenost, pouzdanost; ružičasta: empatičnost, njegovanost, ženstvenost; zelena: traženje životne ravnoteže, težnja rastu i zdravlju; ljubičasta: intuitivnost, kreativnost, mističnost; narančasta i žuta: traganje za novim avanturama i idejama; posve crna: istraživanje svijeta oko sebe, sposobnost razmišljanja izvan okvira; šareni pramenovi: zabavnost i kreativnost. Davies (2021.) napominje da su istraživanja pokazala da 73 % poslodavaca nema dobro mišljenje o kandidatu za posao neuobičajene boje kose.

2. Hipoteze i metodologija istraživanja

Istraživanje opisano u ovome poglavlju temelji se na pretrazi *Hrvatskoga jezičnog korpusa – hrWaC-a* (Ljubešić i Klubička 2016.) i *Hrvatske jezične riznice* (HJR) (Brozović Rončević i Ćavar 2008.). Za nazive koji nisu potvrđeni u tim dvama korpusima, a nalaze se u literaturi, pregledan je dodatno i hrvatski korpus *MaCoCu Croatian Web* (Bañón i dr. 2022., 2023.). U obzir se uzimaju i hrvatski jednojezični rječnici: *Hrvatski jezični portal* (HJP), Anićev *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*, *Hrvatski enciklopedijski rječnik* (HER), *Rječnik hrvatskoga jezika* (RHJ) urednika Jure Šonje, *Školski rječnik hrvatskoga jezika* (ŠR) i *Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika* (VRH) te povezuju s istraživanjima provedenima za potrebe *Hrvatskoga mrežnog rječnika – Mrežnika* (Hudeček 2021.).[3] Korpusi se pretražuju s pomoću alata za pretragu korpusa Sketch Enginea, odnosno iz skica riječi (Word Sketches)[4] crpe se sažete informacije o najčešćim kolokacijama u kojima je izraz potvrđen. Istražuju se sinonimni nizovi naziva kojima se označuju ženske i muške osobe plave, smeđe, crne i riđe/crvene kose. Prikupljeni se primjeri analiziraju s kolokacijskoga i tvorbenoga aspekta. U analizi dobivenih podataka provedena je deskriptivno-komparativna metoda.

Cilj je ovoga poglavlja[5] s pomoću korpusnih podataka provjeriti ove hipoteze:

1. bojom kose češće se određuju ženske nego muške osobe
2. sinonimni nizovi naziva kojima se bojom kose označuju ženske osobe imaju više članova nego sinonimni nizovi kojima se bojom kose označuju muške osobe
3. neki se članovi sinonimnoga niza češće pojavljuju u kolokacijama/kontekstu iz kojega se iščitava stereotipizacija pojma koji označuju nego drugi članovi toga niza
4. tvorbeni modeli u tvorbi naziva za osobe određene boje kose plodni su u tvorbi pejorativa i deprecijativa i/ili naziva te imena životinja

[3] Više o *Mrežniku* na stranicama projekta http://ihjj.hr/mreznik/ i u Hudeček, Mihaljević i Jozić 2024.

[4] Gramatika skica za hrvatski jezik napisana je u okviru projekta *Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik*. Napisao ju je Nikola Ljubešić.

[5] Ovo poglavlje prikazuje dio istraživanja koje je za potrebe projekta *Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik* provedeno u okviru istraživanja stereotipa u rječniku.

5. modifikatori *jedan*, *običan* i *pravi* identifikatori su izraza u kojima se odražavaju stereotipi. Na temelju provedene korpusne, u prvome redu kolokacijske, i tvorbene analize provjerava se koji se podatci o društvenome položaju žene mogu iz korpusa iščitati.

3. Analiza naziva i s njima povezanih stereotipa

3.1. Plavokos, smeđokos, crnokos, crvenokos, riđokos

Prvi je korak u istraživanju bio pretraživanje korpusa po pridjevima koji označuju boju kose (*plavokos*, *smeđokos*, *crnokos*, *crvenokos*, *riđokos*) kako bi se utvrdilo odnose li se u većoj mjeri na mušku ili na žensku osobu. U 2. tablici te na 1. slici prikazujemo rezultate dobivene pretragom *hrWaC-a*.[6]

2. tablica: Raspodjela pridjevnih složenica koje označuju boju kose u *hrWaC-u* s obzirom na spol osobe na koju se odnose

	M	**Ž**	**M/Ž**
plavokos	1364 39,5 %	1986 57,5 %	104 3 %
crvenokos	122 6,5 %	1668 88,5 %	94 5 %
crnokos	265 27 %	671 68,5 %	44 4,5 %
smeđokos	48 17,3 %	216 77,7 %	14 5 %
riđokos	63 31,3 %	118 58,7 %	20 10 %

Od ukupno 6797 primjera pridjevnih složenica u *hrWaC-u* 3454 (50,8 %) potvrda je za pridjev *plavokos*, 1884 (27,7 %) za pridjev *crvenokos*, 980 (14,4 %) za pridjev *crnokos*, 278 (4,1 %) za pridjev *smeđokos*, 201 (3 %) za pridjev *riđokos*, vidi 1. sliku.

[6] U obzir nisu uzeti pridjevi *žutokos* (potvrđen samo 27 puta), *zlatokos* (potvrđen 312 puta, ali najčešće u imenu Zlatokosa) te pridjev *sjedokos*, o kojemu će biti riječi u zaključku.

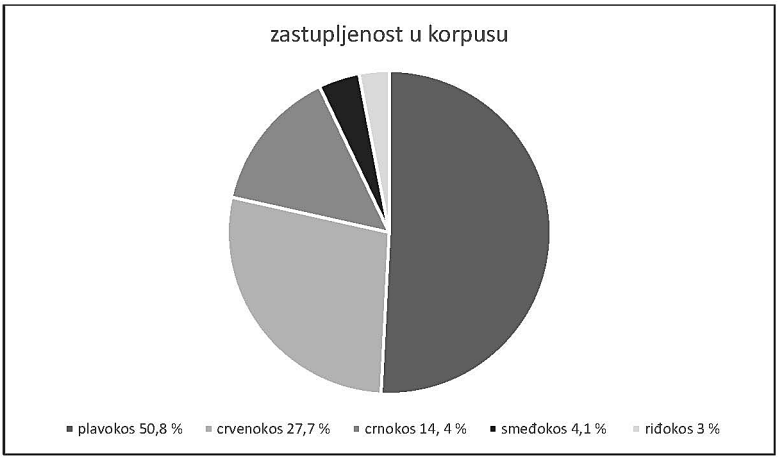

1. slika: Ukupna zastupljenost pridjevnih složenica (M, Ž i M/Ž) prema boji kose u *hrWaC-u*

Podatci iz 2. tablice i 1. slike pokazuju:

- da je od promatranih pridjeva izrazito najzastupljeniji pridjev *plavokos* (3454 potvrda, 50,8 %), slijedi ga pridjev *crvenokos* (1884 potvrde, 27,7 %), *crnokos* (980 potvrda, 14,4 %), *smeđokos* (278 potvrda, 4,1 %) te *riđokos* (201 potvrda, 3 %); time se potvrđuje zaključak dan na temelju proučene literature, odnosno da najveću pozornost privlači plava kosa, a potom crvena
- da se u svim slučajevima promatrani pridjevi odnose više na ženske nego na muške osobe; ta je razlika najveća kod pridjeva *crvenokos* (88,5 % Ž, 6,5 % M, 5 % M/Ž), slijede *smeđokos*, *crnokos*, *riđokos* i *plavokos*.

Usporedivu distribuciju pokazuju i pretraživanja po skupinama *[ženska osoba / muška osoba] + plave kose*, *crvene kose* itd. te *plav*, *rić*, *crn + [ženska osoba / muška osoba]*. Zanimljivo je da nisu uobičajene kolokacije *crven + [ženska osoba / muška osoba]* te *smeđ + [ženska osoba / muška osoba]*, a malobrojne se takve kolokacije odnose na boju kože.

Time je potvrđena prva hipoteza da se bojom kose češće određuju ženske nego muške osobe.

U daljnjemu istraživanju s pomoću skica riječi prikupljene su i analizirane imenice koje označuju mušku/žensku osobu, a koje se najčešće pojavljuju uz pridjeve *plavokos*, *crvenokos* itd.

Iz prikupljenih se podataka može iščitati: 1. načelno pozitivan (*ljepotan*) ili neutralan (*dugokos*) stav o fizičkim značajkama muških osoba određene boje kose s iznimkom muških osoba riđe kose (*bogalj*) te načelno pozitivan stav o izgledu ženskih osoba svih boja kose (*ljepotica*, *komad*, *slatkica*), 2. negativan stav o karakternim osobinama muških osoba riđe kose (*bedak*, *prgavac*), 3. podvojena slika o karakternim osobinama crvenokosih/riđokosih žena koje se kreću u rasponu *zavodnica*/*sirena* – *ratnica* – *vampirica*/*vještica*, 4. razlika među zanimanjima / područjima bavljenja kod crvenokosih (*pjevač*, *maneken*) i riđokosih muškaraca (*rastafarijanac*, *mesija*, *čarobnjak*, *svećenik*), 5. žene se češće označuju zanimanjem ili područjem bavljenja nego muškarci, 6. uza sve se pridjeve za ženske osobe pojavljuje širok spektar zanimanja i područja bavljenja, a najčešće se (uza sve boje kose) spominju: *glumica*, *pjevačica*, *manekenka*, *model*, *starleta*.

3.2. Sinonimni nizovi

Pregledom suvremenih rječnika hrvatskoga jezika (Anić 2006., HER, HJP, ŠR, VRH, Šonje 2000.) i korpusnom pretragom izdvojeni su sinonimni nizovi koji označuju žensku/mušku osobu određene boje kose prikazani u 3. tablici.

3. tablica: Sinonimni nizovi koji označuju žensku/mušku osobu određene boje kose

plavokosa žena	plavuša, plavka, plavojka, plavušica plava, plavokosa bjondina, blondina, blondinka bjonda, blonda
plavokos muškarac	plavušan blondin
crnokosa žena	crnka, crnkulja, crnojka, crnokosa, crnuša crna garavuša garava

crnokos muškarac	crnokosi crni
smeđokosa žena	smeđuša smeđa, smeđokosa brineta
smeđokos muškarac	–
riđokosa žena	riđa, riđokosa
riđokos muškarac	riđan
crvenokosa žena	crvenka, crvenokosa
crvenokosi muškarac	crvenko

Iz tablice je razvidno da su sinonimni nizovi koji označuju žensku osobu određene boje kose dulji od sinonimnih nizova koji označuju mušku osobu određene boje kose: potvrđeni su, malim brojem potvrda, samo stilski obilježeni nazivi *riđan* i *crvenko*, dva sinonimna para (*crnokosi*, *crni*; *plavušan*, *blondin*) te prazno mjesto u sustavu za mušku osobu smeđe kose. Najviše članova ima niz naziva kojima se označuje žena plave kose. To potvrđuje i drugu hipotezu da sinonimni nizovi kojima se bojom kose označuju ženske osobe imaju više članova nego sinonimni nizovi kojima se bojom kose označuju muške osobe.

U daljnjemu tekstu analizirat će se kolokacijski potencijal članova sinonimnih nizova imenica koje označuju osobu određene boje kose i određenoga spola kako bi se provjerilo odražavaju li u istoj mjeri iste stereotipe o muškoj/ženskoj osobi određene boje kose, odnosno kako bi se provjerila treća hipoteza. Kod imenica slaboga kolokacijskog potencijala (s malo kolokacija u skicama riječi) podatci se upotpunjuju primjerima iz korpusa iz kojih se mogu iščitati stereotipi povezani s bojom kose.

plava kosa: *plavuša*, *plavka*, *plavojka*; *plavokosa*, *plava*; *blondina*, *blondinka*, *bjondina*; *bjonda*, *blonda*; *plavušan*, *bjondin*

Istraživanje naziva *plavuša* pokazuje da se uz izraze *plavokos + [ženska osoba / muška osoba]* pojavljuju pridjevi koji potvrđuju pozitivan stereotip o plavokosim osobama: „Blond females were seen as beautiful, pleasant and extremely feminine. Blond males were seen as strong, active, pleasant, successful and good looking.” (Clayson 1986.).

U 4. tablici navode se najčešći pridjevi uz pojedine imenice kojima se označuje plavokosa ženska osoba. Ne navode se poimeničeni pridjevi *plava*, *plavokosa*, *bjondina* i *blonda* zbog slabije potvrđenosti u korpusima.

4. tablica: Najčešći pridjevi uz imenice kojima se označuje plavokosa ženska osoba s brojem potvrda u *hrWaC-u*

plavuša (12 285)	**plavka*** (56)	**plavojka** (229)	**blondinka** (32)	**bjondina**** (100)	**bjonda** (76)
prsata zanosna sisata platinasta seksi dugokosa dugonoga silikonska fatalna atraktivna bujna zamamna pohotna rasna	lijepa crnooka stasita tajanstvena krasna nježna	bjeloputa sisata dugokosa rumena postara kršna	ofarbana obdarena postara rasna vatrena	zgodna	šesna lipa
glupa priglupa praznoglava		zmotana nabusita goropadna prpošna glupava			talentirana

*Veći broj potvrda: naslov romana *Liepa/Lijepa plavka*

** Najveći broj potvrda *Goge Bjondina*

Potvrde iz 4. tablice pokazuju da se stereotip o plavokosim ženama kao naglašeno tjelesno poželjnima najeksplicitnije pohranjuje u označiocu *plavuša*, u manjoj mjeri u ostalim označiocima. U izrazu *plavuša* pohranjen je i stereotip o nevelikoj inteligenciji, odnosno također najeksplicitnije izražen (*glupa*, *priglupa*, *praznoglava*). Jasno je da ta dva stereotipa izvor imaju u vicevima o plavušama te se u izrazu *plavuša* pohranjuju u znatno većoj mjeri nego u ostalim izrazima kojima se označuje ženska osoba plave kose.[7] Oni se mogu pronaći i kod ostalih označilaca, ali bitno rjeđe. Primjerice, u starijim tekstovima naziv *plavka* odražava pozitivan stereotip o ljepoti i nježnosti (*veoma krasna plavka*, *nježna*

[7] Tako se npr. i u VRH-u pojavljuje primjer *zanosna plavuša*.

plavka), a u suvremenima se katkad upotrebljava deprecijativno, npr. *plavka s kikicama ne pjeva najbolje nego joj je tata donator*, a rijetko u vicevima u kojima se gotovo u pravilu spominje *plavuša*: *Šta je napravila plavka da bi si priuštila video?*; *Dvije plavke na parkingu pokušavaju otvoriti vrata svog mercedesa vješalicom*. Naziv *plavojka* u korpusu nije potvrđen u vicevima, ali je uporaba također često deprecijativna: *razuzdana plavojka s po grama mozga*; *uloge glupavih plavojka na filmu*, *a pokatkad i u životu*. Najčešći pridjevi uz imenice kojima se označuje plavokosa muška osoba prikazani su u 5. tablici.

5. tablica: Najčešći pridjevi uz imenice kojima se označuje plavokosa muška osoba

plavušan (118)	**bjondin** (2)
nakvarcan, zgođušan, geliran, natapiran, tanašan, plavook, ljepuškast, dugokos, nabildan	nema potvrđenih pridjeva

Iz 5. tablice vidljivo je da se u izrazu *plavušan* pohranjuje stereotip o povećanoj, katkad pretjeranoj brizi za tjelesni izgled. Izraz je najčešće deprecijativan (Hudeček 2021.). Ne potvrđuje se stereotip naglašen u nazivu *plavuša* o nevelikoj inteligenciji.

crna kosa: *crnka*, *crnkulja*, *crnojka*, *crnokosa*, *crnuša*; *crna*; *garavuša*; *garava*; *crnokosi*, *crni*

Pridjevi uz koje se najčešće (prema podatcima iz skica riječi) pojavljuju izrazi *crnokos + [ženska osoba / muška osoba]* odnose se u pravilu na lijep izgled (*dugonoga*, *nasmijana*, *vitka*, *zgodna*, *stasita*, *prelijepa*, *predivna*; *ljepuškast*, *skladno građen*, *mršav*, *blijed*, *krasan*, *zgodan*, *crnook*, *naočit*).

Od navedenih imenica kojima se označuje žena crne kose tvorenih od osnove *crn* u HJP-u i *hrWaC-u* potvrđena je samo imenica *crnka*. Imenice *crnuša* i *crnojka* potvrđene su u značenju 'ženska osoba crne kose' samo u jednome primjeru: *Je li plavuša plavka ili plavojka, a crnuša crnka ili crnojka?* Imenica *crnkulja* potvrđena je u Babićevoj *Tvorbi riječi u hrvatskom jeziku*, *crnojka* u HJP-u uz oznaku *lokal.* te VRH-u uz oznaku *razg.* Imenica *garavuša*, koja označuje žensku osobu tamne kose, tamne kože i tamnih očiju, potvrđena je uglavnom u stihovima pjesama (*garavušo garava*), rijetko i u ekspresivnome neformalnom izričaju, npr.: *Pred trgovinom je Marijan jednoga dana sreo garavušu koja mu je zavrtila pamet.*; *Žana nije prava garavuša, naime, ima plave oči.*; *Proveli smo istraživanje u redovima domaćih garavuša i donijeli vam ljestvicu*

najzanosnijih ljepotica s tamnim uvojcima. Poimeničeni pridjev *garava* (često u kolokaciji *mala garava*), kojim se označuje ženska osoba tamne kose, potvrđen je u *hrWaC-u* u više desetaka primjera, npr.: *... mala garava se zaljubila…*; *Jesi'l čula, ej garava!*; *Volim te mala garava predivnih zelenoplavih očiju.*; *Vražja mala garava!*; *Nađe li se šta na putu, kakva garava?* Pridjevi koji se najčešće pojavljuju uz imenicu *crnka* prikazani su u 6. tablici.

6. tablica: Pridjevi koji se najčešće pojavljuju uz imenicu *crnka*

crnka (2074)	zanosna, zamamna, rasna, prsata, dugokosa, vitka, atraktivna, zgodna, tamnoputa, seksi
	fatalna, markantna, misteriozna, temperamentna, vatrena

U imenici *crnka* pohranjen je stereotip o markantnoj, misterioznoj, temperamentnoj ženi, naglašeniji nego u izrazu *crnokosa [ženska osoba]*, koji u tipičnim kolokacijama nema pridjeva koji se odnose na karakterne osobine. Zajedno sa stereotipima koje pokazuju najčešće kolokacije u koje ulazi izraz *crnokos + [muška osoba]* (*misteriozan*, *markantan*, *tajanstven*, *zamišljen*) kolokacijski potencijal riječi *crnka* odražava stereotip o markantnosti, misterioznosti i temperamentnosti crnokosih osoba bez obzira na spol.

Muške osobe crne kose označuju se i pridjevima u imeničkoj funkciji *crnokosi*, *crni*, npr.: *Crnokosi je duboko uzdahnuo.*; *Nakit – odgovorio je crnokosi.*; *Je li prokleti crnokosi pogriješio?* Najpotvrđenije su u razgovoru.

Razlikovne skice riječi za nazive *plavuša* (12 285) i *crnka* (2074) u *hrWaC-u* pokazuju bitno drukčiju stereotipizaciju: plavuša je *prsata*, *sisata*, *platinasta*; crnka je *vatrena* i *rasna*; obje su *atraktivne* i *zanosne.* Primjećuje se i da se nazivu *crnka* rjeđe pridružuje atribut nego nazivu *plavuša*.

smeđa kosa: *brineta*, *smeđuša*, *smeđojka*; *smeđa*

Uz izraze *smeđokosa + [ženska osoba]* pojavljuje se razmjerno malen broj pridjeva: *bljedolika*, *bucmasta*, *vitka*, *prelijepa*, *zgodna*, *čudesna*, *predivna*, *ošišana*, *privlačna*.[8]

Brineta i rijetka imenica *smeđuša* najčešće se pojavljuju u kolokacijama s pridjevima iz 7. tablice. Imenica *smeđojka* potvrđena je samo u pet primjera iz istoga

[8] Zanimljivo je da se u VRH-u uz smeđokos donosi primjer: *Muškarci najviše vole smeđokose djevojke.* dok se uz ostale primjere koji označuju boju kose donose nerečenični primjeri *plavokosa djevojka*, *plavokosi dječak*; *crnokosa djevojka*; *crvenokosa ljepotica*; *riđokosa djevojčica*.

izvora (foruma) u korpusu *MaCoCu Croatian Web* (Bañón i dr. 2022.), npr. *Je li ta smeđojka uopće stvarna?; Smeđojku susrećemo prvi put u Dianinom snu.* te ni u jednome primjeru nije označena pridjevom.

7. tablica: Najčešći pridjevi uz imenice *brineta* i *smeđuša*

brineta (2345)	zanosna, dugokosa, prsata, dugonoga, plavooka, atraktivna, zamamna, vitka, kovrčava, fatalna, seksepilna, zgodna, tamnoputa, rasna, prelijepa, krhka, raskošna, prekrasna, slatka, x-godišnja, predivna
	tajanstvena, misteriozna, šarmantna, vatrena, topla
smeđuša (6)	pametna, prirodna, tamna

U korpusu se brinete opisuju u skladu s općim stereotipom o stabilnoj, racionalnoj osobi, npr.; *Brinete su doživljene kao promišljene i stidljive osobe. One imaju prednosti kada su u pitanju kuhinja*, *održavanje kuće*, *raspoređivanje novca*.; *Brinete su vrlo lijepe i pametne žene*, *pa ako želite miran i uobičajen život*, *ofarbajte se u smeđe*. Unatoč tomu, najčešće kolokacije u kojima se nalazi izraz *brineta* veoma su slične onima u kojima se pojavljuje imenica *crnka*. Naziv *smeđuša* potvrđen je u malome broju pridjeva, nerijetko u kontekstima u kojima žena sama govori o sebi. Razlikovne skice riječi pokazuju da se uz *crnka* (2074 potvrde) i *brineta* (2345 potvrda) često nalaze isti pridjevi, ali u pravilu znatno potvrđeniji uz *crnka* (*rasna* 48 : 10, *vatrena* 22 : 8, *fatalna* 16 : 9, *zgodna* 51 : 38, *misteriozna* 12 : 10), rjeđe uz *brineta* (*zanosna* 36 : 43, *atraktivna* 92 : 126) te da neki pridjevi potvrđeni uz *crnka* nisu potvrđeni uz *brineta* (*markantna*, *temperamentna*).

crvena kosa[9]: *crvenka*, *crvenko*

Za ženu crvene kose u korpusima je s tri potvrde u razgovornoj/žargonskoj uporabi potvrđena imenica *crvenka*: *Pa čujete*, *nekada se netko zaljubi*, *zavoli neku tamo brinetu*, *crvenku*, *plavušu*...; *Ček samo kad se u Zagreb dovlečem sa svojom crvenkom*.; *Plavojke*, *crnke*, *brinete*, *crvenke*, *živile vi meni*.; *Al' valjda misle kad je bila crvenka*, *sad je i ona plavojka*.

Natuknica *crvenko* u RHJ-u i VRH-u ima i značenje 'muškarac crvene kose', ali taj naziv nije potvrđen u korpusima.

[9] Iako je nemoguće razlučiti je li kad je riječ o crvenoj i riđoj kosi riječ o dvjema različitim bojama (katkad se u korpusu upotrebljavaju kao sinonimi, a katkad se pridjevom *riđ* označuje kosa narančaste, bakrene nijanse), opisuju se u dvama odlomcima u ovome poglavlju. Razlog je i činjenica da se pridjevom *riđ* češće označuju muške osobe nego pridjevom *crvenokos*.

Pridjevi su uz koje se najčešće (prema podatcima iz skica riječi) pojavljuju izrazi *crvenokosa + [ženska osoba]*: (o fizičkim osobinama:) *pogrbljena*, *blijeda*, *premorena*; *tanašna*, *dugokosa*, *kovrčava*, *bujna*, *svjetloputa*, *pjegava*, *krupna*; *predivna*, *atraktivna*, *očaravajuća*, *vitka*; (o karakternim osobinama:) *ekscentrična*, *enigmatična*, *vrckava*, *nastrana*, *fatalna*, *misteriozna*, *pokvarena*, *vatrena* i potvrđuju podvojenu stereotipizaciju crvenokosih ženskih osoba. Nju odražavaju i primjeri iz korpusa: *crvenokose žene iznimno su senzualne*; *crvenokose se žene često doimaju tajanstvenim i vilenjačkima*, ali i: *crvenokose žene su u srednjem vijeku palili kao vještice*; *stereotip o zločestim*, *pokvarenim i katkad nastranim crvenokosim ženama*, a u njima su prisutni i stereotipi o njihovoj biološkoj posebnosti: *imaju povećan rizik roditi bebu prevelike težine*, *dulje krvare*, *imaju manje kose*, *imaju manju razinu antistresnih hormona*.

Izrazi *crvenokos + [muška osoba]* razmjerno su rijetki te se jedini pridjev koji se pojavljuje kao češći (*vitak*) ne može smatrati tipičnim. Primjeri iz korpusa potvrđuju negativan stereotip o crvenokosim muškarcima, npr. *pri odabiru donatora sperme žene eliminiraju crvenokose muškarce*; *crvenokosi muškarci nisu među seks-ikonama*; *crvenokosi muškarci nisu privlačni ženama*, *manje su inteligentni*, *nervozniji i manje sigurni u sebe*; *dobro je da u goste prvi dođe muškarac*, *ali ne crvenokos ni plavokos jer to znači nesreću*, ali ima i mnogo potvrda koje se uglavnom odnose na svijet mode ili *show businessa*, koje nisu u skladu s tim stereotipom, npr. *crvena kosa dominantan je dio muškog izgleda*; *svojom modernom frizurom… uspjeli su pokazati klasičnu i divlju stranu crvenokosih muškaraca*; *tanji okviri najbolje pristaju plavokosim i crvenokosim muškarcima*.

riđa kosa: *riđa*, *riđokosa*; *riđan*

U pregledanim korpusima i izvorima nema potvrde za imenicu kojom se označuje žena riđe kose, ali su mnogobrojne potvrde da se označuje pridjevima *riđa* i *riđokosa* u imeničkoj funkciji, npr. *vatrena riđokosa poznata po tv-seriji Momci s Madisona*; *na scenu stupe zanosne i nage plavuše*, *crnke*, *riđokose itd.*; *Ma dobra je cura dobra cura*, *može bit dobra plavuša ili crnka ili riđa*; *Brineta*, *plavuša*, *riđa... Svejedno!*

Primjeri iz korpusa odražavaju podvojenu stereotipizaciju riđokosih žena, od negativne: *Zato su babe prije gledale koja je snaša zdravija (široki kukovi*, *da je malo ima*, *da nije riđa...).*; *ova bapska vještica usto ima i riđu kosu*, do naglašeno

pozitivne, npr.: *Sjećam se da mi je upravo on stvorio arhetip žene – krasotice: to je u pravilu bila riđokosa dama zelenih očiju.*; *Tamaru volim*, *premda se ne čini tako zbog mojih upadica*, *zato što ima riđu kosu.* odnosno do negativne kad je riječ o izgledu i pozitivne kad je riječ o inteligenciji, npr.: *Neugledna*, *pjegava riđokosa sa sisama veličine prosječnog plika nakon ugriza komarca*, *ali sa IQ-om 155.* Stereotip o riđokosim muškarcima negativan je: *čudak s dugom riđom kosom*, *neuredan rić muškarac*, ali je i broj potvrda malen. Negativan stereotip u korpusu se najjasnije prepoznaje u rečenicama koje se odnose na riđokose ljude bez obzira na spol.

Riđan u značenju 'muška osoba riđe kose' potvrđen je u samo jednome primjeru u HJR-u: *Toga sam čovjeka negdje vidio u svom životu – reče malen*, *na seljačku odjeven riđan svomu susjedu u kolu pred slijepcem.* te u četiri primjera u *hrWaC-u*. Iz tih se nekoliko primjera iščitava negativna stereotipizacija muškarca riđe kose: *suh*, *malen riđan šiljasta nosa*; *mali seljak riđan*; *A tog mi se riđana čuvaj*, *jer je hulja i nečovjek*. Nekoliko primjera, svi iz Šenoine *Seljačke bune*, potvrđeno je u korpusu *MaCoCu*.

Iz provedene se analize sinonimnih nizova može zaključiti da se treća hipoteza potvrđuje samo dijelom. Opširnije se objašnjenje nalazi u zaključku.

4. Tvorbena analiza

U ovome se poglavlju daje pregled tvorbe naziva za osobe određene boje kose.

U tvorbi naziva za osobe određene boje kose potvrđeni su ovi tvorbeni modeli:

- sufiksacija od pridjevne osnove koja označuje boju, vidi 8. tablicu

8. tablica: Sufiksi kojima se tvore nazivi za osobe određene boje kose

-uša	plavuša, garavuša, smeđuša
-ojka	plavojka, crnojka
-ulja	crnkulja
-ka	crnka, plavka, crvenka
-an	riđan
-ko	crvenko

- onimizacija: *Crna*, *Garava*, *Riđa*, *Crvena*; *Žuti*, *Crni*
- mocijska tvorba: *plavuša – plavušan*

• deminutivizacija: *plavuša – plavušica*, *crnka – crnkica*, *brineta – brinetica*.

Nazivi za osobe plave kose *blondina*, *blondinka*, *blonda*, *bjondina*; *blondin* te naziv za žensku osobu smeđe kose *brineta* preuzeti su iz njemačkoga ili talijanskoga jezika te su fonološki i morfološki prilagođeni hrvatskomu jeziku.

4.1. Tvorba od pridjeva koji označuju boju

-uša: *plavuša*, *smeđuša*, *garavuša*, *crnuša*

Sufiksom -*uša* tvore se imenice *plavuša*, *smeđuša*, *garavuša*, *crnuša.* Imenice *smeđuša* i *crnuša* potvrđene su samo u nekoliko primjera. Bez obzira na osnovu kojoj se dodaje (imensku, pridjevnu ili glagolsku) imenicama sa sufiksom -*uša* izriče se pogrdno značenje (*divljakuša*, *oficiruša*, *prostakuša*, *seljakuša*, *soldatuša*, *šalteruša*; *blebetuša*, *namiguša*). Izvedenice tvorene sufiksom -*uša* označuju i životinje (Horvat 2016., Barić i dr. 1995.), a potvrđena je i njihova tvorba od pridjeva koji označuju boju i sufiksa -*uša*: *mrkuša*, *riđuša*, *šarenuša* (Babić 2002.), odnosno isti model kojim se tvore imenice koje označuju ženu plave, smeđe ili crne kose.

-ka: *crnka*, *plavka*, *crvenka*

Od pridjeva koji označuju boju sufiksom -*ka* tvore se imenice koje su nerijetko višeznačne, npr. **plavka** 1. 'žena plave kose', 2. 'krava svijetle dlake', 3. 'loza'; **crvenka** 1. 'riba', 2. 'bolest', 3. 'žena crvene kose'. Mnoge imenice na -*ka* (*bijelka* 'kokoš, riba', *vranka* 'kobila') označuju životinje (Gorup 2019.). Te se imenice često onimiziraju te su česta imena životinja, igračaka i sl. (*kujica Plavka*, *pliišana zečica Plavka*) (Horvat 2016., Gorup 2019.). U sljedećemu primjeru sva su imena krava izvedena od pridjeva kojima se označuju boje dodavanjem sufiksa -*ka*: *Te lijepe*, *zdrave kravice* (…) *Rumenka i Plavka*, *i Riđanka i Bijelka*, *i Crnka i kako se već sve zvahu.*

-ojka: *plavojka*, *crnojka*, *smeđojka*

Sufiks -*ojka* u otpridjevnoj tvorbi pojavljuje se npr. u *mladojka*, *ljepojka*. Njime tvorene riječi česte su u podcjenjivačkim (tako je i s imenicom *plavojka*: *prpošna i zabave željna plavojka za kojom se okreću svi bauštelci*; *razuzdana plavojka s po grama mozga*) kontekstima ili, poput riječi *ledojka*, imaju pejarotivno zna-

čenje. Imenica *plavojka* potvrđena je u korpusu i kao naziv za životinju: *skida jaram s plavojke i riđana*; *Tu sustade i krava plavojka i njezin drug riđan, te ih obuze tolika tvrdoglavost da ni makac dalje.* (Horvat 2016., Gorup 2019.).

-an: *riđan*

Od pridjeva kojim se označuje boja i sufiksa *-an* tvori se imenica *riđan*. Njime se označuje muška osoba riđe kose, ali i muška životinja crvenkaste, riđe dlake (potvrde iz korpusa, HJP) (Horvat 2016., Gorup 2019.). Od 200 primjera u *hrWaC-u* četiri se primjera odnose na muškarca riđe kose, nešto je primjera za prezime i nadimak *Riđan*, ostale su potvrde za naziv/ime konja. Kao imenica kojom se označuje čovjek pojavljuje se u negativno intoniranim kontekstima.

-ko: *crvenko*

Od pridjeva kojim se označuje boja i sufiksa *-ko* tvori se imenica *crvenko*. Istim se tvorbenim modelom tvore imenice *bijelko*, *sivko*, *vranko*, *zelenko* (Barić i dr. 1997., Horvat 2016., Gorup 2019.), koje označuju životinje određene boje. Oba su člana mocijskoga para *crvenko – crvenka* izvedena dodavanjem sufiksa *-ko* odnosno *-ka* osnovi *crven*.

onimizacija: *Crna*, *Garava*, *Riđa*, *Crvena*; *Žuti*, *Crni*, *Riđi*

Često se pridjev kojim se označuje boja kose upotrebljava bez imenice, npr. *Puno je izrečenog o plavušama i crvenokosim*, *kao i o brinetama i smeđokosima.*; *Hit krpica za nježne smeđokose je baloner.*; *Postoje stereotipi glupih plavuša*, *pohotnih riđokosih itd.*; *Od plavuše nastane čudesna crnokosa.*; *Zašto su u romanima zle uloge uvijek bile rezervirane za crvenokose*, *a ljubav su odnosile plavokose?* Ima i potvrda koje se odnose na muške osobe: *Crnokosi je duboko uzdahnuo. Volim i crne i plave.* (o muškarcima).

U imenima životinja poimeničenje pridjeva kojim se označuje boja često je, npr. pridjev *riđa* najpotvrđeniji je kao ime (*Riđa*) za životinju (kravu ili kobilu) (Horvat 2016., Gorup 2019.), npr.: *Prolaznici su u utorak mogli vidjeti nesvakidašnji prizor: tri mlade kobile*, *Zoru*, *Bunju i Riđu*, *kako na leđima nose cjepanice.*; *Šampionskim grlom izložbe proglašena je kobila Riđa.* Potvrđeno je i kao nadimak: *Ime joj bilo Lea*, *a svi su je naravno zvali Riđa.*; Nadimci *Crni*, *Žuti*, *Riđi* također nastaju onimizacijom pridjeva kojim se označuje boja kose: *To se pokazalo pametnom odlukom – kaže Simović*, *poznat pod nadimkom Crni.*; *Svi*

ga u kvartu znaju pod nadimkom Žuti.; *Mladić kojeg su zvali Riđi počinio je samoubojstvo i ostavio svoje najbliže u potpunom očaju.*

4.2. Tvorba od imenica

mocijska tvorba: *plavušan*

Mocijska je tvorba potvrđena samo u primjeru *plavušan*. Iako je najčešći obrazac mocijske tvorbe tvorba imenica ženskoga roda od imenica muškoga roda, imenica *plavušan* tvorena je od ženskoga mocijskog parnjaka *plavuša*. Taj se podatak uklapa u dosad stečenu sliku o tome da se bojom kose češće označuju ženske nego muške osobe.

deminutivizacija: *plavušica*, *crnkica*, *brinetica*

Potvrde za *crnkica* i *brinetica* pokazuju da je riječ o hipokoristiku (*slatka mala brinetica*; *moja mamica je brinetica*; *tanahna crnkica*). Osim kao hipokoristik (uz pridjeve: *smišna*, *simpa*, *zgođušna*), imenica *plavušica* potvrđena je u izrazito podcjenjivačkim kontekstima (*spoblajhana*, *odeblja*, *celulitna*, *zagorena*, *bezuba*, *koitalna*, *psihopatska*).

4.3. Zaključak tvorbene analize

Tvorbena analiza potvrdila je četvrtu hipotezu da su tvorbeni modeli u tvorbi naziva za osobe određene boje kose plodni u tvorbi pejorativa i deprecijativa i/ /ili naziva te imena životinja i ženskih i muških nadimaka. Činjenica da je jedino u tvorbenome mocijskom paru *plavuša – plavušan* imenica muškoga roda izvedena od imenice ženskoga roda dodatno osnažuje prvu hipotezu i potvrđuje da je označivanje žena bojom kose češće i uobičajenije nego takvo označivanje muškaraca.

5. *Pravi*, *običan* i *jedan* kao identifikatori stereotipa

Pridjev *pravi* uz imenice koje označuju boju kose pojavljuju se u dvama značenjima: 1. 'prirodan', odnosno označuje da je boja kose prirodna, 2. 'koji odgovara svim pretpostavljenim značajkama osobe određene boje kose, odnosno koji uvelike ili potpuno odgovara stereotipu o njima'. *Prava plavuša* znači oboje, pretežno drugo, zanimljivo je da često to žene govore o sebi te da tada taj izraz redovito odražava stereotip o nevelikoj inteligenciji: *s dvije različite cipele*, *kao prava plavuša*; *prava plavuša*, *blentava do jaja*; *danas sam prava plavuša*, *izgubljena kao burek u svemiru* (Hudeček 2021.). Modifikatori *obična* i *jedna* (često u postpoziciji) indikator su uporabe naziva *plavuša* kad odražava spomenuti stereotip: *prepametni (ste) za mene*, *ja sam samo jedna obična plavuša*; *ja*, *plavuša jedna ženska*, *pa što bih ja uopće mislila o tako važnoj muškoj stvari*. Ti modifiktori, međutim, u korpusu ne stoje ni uz jedan drugi naziv spomenut u ovome poglavlju. Osim većega broja potvrda uz imenicu *plavuša*, modifikator *prava* potvrđen je samo uz imenicu *plavojka*: *Danas sam išla vadit zub umnjak*, *sad bum manje umna – ma prava plavojka. Prava crnka*, *prava riđokosa*, *prava crvenokosa* znači samo 'prirodna'. Sintaktički obrasci koji uključuju pridjeve *običan* ili *pravi* pojavljuju se i u ostvarajima metafore ČOVJEK JE ŽIVOTINJA (Matijević 2021., 2024.).

6. Zaključak

Istraživanje prikazano u ovome poglavlju potvrdilo je zaključak mnogih istraživanja da najviše pozornosti privlače plava i riđa/crvena kosa. Od promatranih pridjeva kojima se označuje boja kose izrazito je najzastupljeniji pridjev *plavokos* (3454 potvrda, 50,8 %), slijede pridjevi *crvenokos* (1884 potvrde, 27,7 %), *crnokos* (980 potvrda, 14,4 %), *smeđokos* (278 potvrda, 4,1 %) te *riđokos* (201 potvrda, 3 %).

Hipoteze su potvrđene ili dijelom potvrđene:

1. Potvrđena je prva hipoteza da se bojom kose češće određuju ženske nego muške osobe: *crvenokos* (88,5 % Ž, 6,5 % M, 5 % M/Ž), *smeđokos* (77,7 % Ž, 17,3 % M, 5 % M/Ž), *crnokos* (68,5 % Ž, 27 % M, 4,5 % M/Ž), *ri-*

đokos (58,7 % Ž, 31,3 % M, 19 % M/Ž) te *plavokos* (57,5 % Ž, 39,5 % M, 3 % M/Ž). Činjenica da je u jedinome tvorbenom mocijskome paru *plavuša – plavušan* imenica muškoga roda izvedena od imenice ženskoga roda dodatno osnažuje prvu hipotezu i potvrđuje da je označivanje žena bojom kose češće i uobičajenije nego takvo označivanje muškaraca.

2. Potvrđena je druga hipoteza da sinonimni nizovi kojima se označuju ženske osobe određene boje kose imaju više članova od sinonimnih nizova naziva kojima se označuju muške osobe određene boje kose. Najviše članova ima niz naziva kojima se označuje žena plave kose.
3. Treća je hipoteza potvrđena djelomično; stereotip o plavokosoj ženskoj osobi kao izrazito tjelesno privlačnoj i nevelike inteligencije tijesno je povezan s izrazom *plavuša*; stereotip o crnokosoj ženskoj osobi kao tajanstvenoj i misterioznoj pohranjeniji je u izrazu *crnka* nego u izrazu *crnokosa + [ženska osoba]*; suprotno očekivanju, *crnka* i *brineta* dijele najčešće pridjeve uz koje se nalaze, odnosno *brineta* se, unatoč različitim stereotipima povezanima sa smeđokosim i crnokosim osobama, približuje nazivu *crnka* po svojemu kolokacijskom potencijalu; za osobe crvene i riđe kose hipoteza nije provjerljiva jer nema imenica kojima se označuju ili su takve imenice (*crvenka*, *crvenko*) potvrđene samo u nekoliko primjera. Može se ipak primijetiti da je negativna stereotipizacija (muške) osobe naglašenija uz označilac *riđ*/*riđokos*.
4. Potvrđena je četvrta hipoteza da su tvorbeni modeli u tvorbi naziva za osobe određene boje kose plodni u tvorbi pejorativa i deprecijativa i/ili naziva te imena životinja. Pokazalo se i da je onimizacija pridjeva koji označuju boju kose plodna u tvorbi nadimaka.
5. Peta je hipoteza dijelom potvrđena: modifikatori *jedan*, *običan* i *pravi* pokazali su se identifikatorima izraza u kojima se odražavaju stereotipi samo u slučaju naziva *plavuša* te (u jednome primjeru) *plavojka*; u izrazima *prava crnka*, *prava brineta*, *prava crvenokosa* itd. *prava* znači samo ‘prirodna’.

Bez obzira na to o kojoj je boji kose riječ, ona se veoma često spominje u kontekstu ženske poželjnosti. Ta činjenica i činjenica o postojanju većih sinonimnih nizova za žene određene boje kose nego za muškarce također govori i o ženinu položaju u društvu. Kad u tome kontekstu pogledamo pridjev *sjedokos*, najčešće su imenice koje se odnose na muškarce: *bradonja*, *debeljko*, *djedica*, *djedo*, *no-*

vinarčić, *očalinko*, *poet*, *starčić*; *bonvivan*, *nametljivac*, a za žene: *gospodična*, *bakica*, *naivka*, *umirovljenica*. Zanimljivo je i da ne postoje imenice kojima bi se označila osoba sijede kose. Iz navedenih se kolokata pridjeva *sjedokos* može zaključiti da se izrazi *sjedokos* + *imenica* često upotrebljavaju deprecijativno i podsmješljivo, a to otvara daljnji problem stereotipa o starosti te poimanja starijih osoba u društvu (Lazić 2024a, 2024b).

Zapažanja iznesena u ovome poglavlju otvorila su niz pitanja povezanih i s društvenom odgovornošću rječnika te bila dragocjena za neka rješenja u *Hrvatskome mrežnom rječniku – Mrežniku* (Hudeček 2021., Hudeček 2024.).

Izvori i literatura

Anić, Vladimir. 2006. *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*. Novi Liber. Zagreb.

Ayton, P. 2005. *How do men feel about women's hair colour? A survey of male attitudes and reactions to women's hair*. Unpublished manuscript. City University. London.

Babić, Stjepan. 2002. *Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku*. Nakladni zavod Globus i HAZU. Zagreb.

Barić, Eugenija i dr. 1997. *Hrvatska gramatika*. Školska knjiga. Zagreb.

Brozović Rončević, Dunja; Ćavar, Damir. 2008. Hrvatska jezična riznica kao podloga jezičnim i jezičnopovijesnim istraživanjima hrvatskoga jezika. *Vidjeti Ohrid: referati hrvatskih sudionica i sudionika za XIV. međunarodni slavistički kongres*. Ur. Petrović, Bernardina; Samardžija, Marko. Hrvatsko filološko društvo, Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb. 173–186.

Clayson, Dennis E., & Maughan, M. R. C. 1986. Redheads and blondes: stereotypic images. *Psychological Reports* 59. 811–816.

CS = https://christopherstephens.com/blogs/news/what-your-hair-color-says-about-you (pristupljeno 2. listopada 2024.).

Davies, Jessica. 2018. https://www.thehairstyler.com/features/articles/hair-color/hair-color-stereotypes (pristupljeno 2. listopada 2024.).

Feinman, Saul; Gill, George W. 1978. Sex differences in physical attractiveness preferences. *Journal of Social Psychology* 105. 43–52.

Frost, Peter. 2006. European hair and eye color—A case of frequency-dependent sexual selection? *Evolution and Human Behavior* 27. 85–103. https://www.researchgate.net/publication/228627175_European_hair_and_eye_color_A_case_of_frequency-dependent_sexual_selection (pristupljeno 1. listopada 2024.).

Gorup, Ana. 2019. Mocijska tvorba u hrvatskom jeziku. Završni rad. https://repozitorij.ffos.hr/islandora/object/ffos:4631/preview (pristupljeno 22. rujna 2024.).

Grogan, Georgina. 2024. The Psychology of Hair Colour: How It Influences Perception and Confidenece. https://shemightbe.co.uk/the-psychology-of-hair-colour-how-it-influences-perception-and-confidence/ (pristupljeno 2. listopada 2024.).

Guéguen, Nicolas; Lamy, Lubomir. 2009. Hitchhiking women's hair color. *Perceptual and Motor Skills* 109. 941–948. https://www.researchgate.net/publication/41547372_Hitchhiking_Women%27s_Hair_Color (pristupljeno 22. rujna 2024.).

Guéguen, Nicolas. 2015. Hair Color and Courtship: Blond Women Received More Courtship Solicitations and Redhead Men Received More Refusals. *Psychological Studies* 57. 369–375. https://www.researchgate.net/publication/257792204_Hair_Color_and_Courtship_Blond_Women_Received_More_Courtship_Solicitations_and_Redhead_Men_Received_More_Refusals (pristupljeno 22. rujna 2024.).

Heckert, Druan Maria; Best, Amy. 1997. Ugly duckling to swan: labeling theory and the stigmatization of red hair. *Symbolic Interaction* 20. 365–384. https://www.semanticscholar.org/paper/Ugly-Duckling-to-Swan%3A-Labeling-Theory-and-the-of-Heckert-Best/ba1ef7208cd5aa97bb2e840e43b0b5f526db41ed (pristupljeno 23. rujna 2024.).

HER = *Hrvatski enciklopedijski* rječnik. 2002. Novi Liber. Zagreb.

HJP = *Hrvatski jezični portal*. https://hjp.znanje.hr/ (pristupljeno 1. rujna 2024.).

Horvat, Joža. 2016. Imena konja u Kurelčevu djelu *Imena vlastita i splošna domaćih životin u Hrvatov a ponekle i Srbalj s primětbami* (1867.) iz zoonomastičke perspektive. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 42/1. 21–60.

Hudeček, Lana. 2021. Rječnik i stereotipi: Kakva je plavuša u Mrežniku? *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 47/2. 511–539.

Hudeček, Lana. 2024. Plavuša i plavušan. *Anatomija rječnika* – Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik. Ur. Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica; Jozić, Željko. Institut za hrvatski jezik. Zagreb. 476–496.

Hudeček, Lana. 2022. *Hair Colour Stereotypes in Croatian Language Corpora*. Collegium antropologicum 46/3. 197–206.

Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica; Jozić, Željko (ur.). 2024. *Anatomija rječnika* – Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik. Institut za hrvatski jezik. Zagreb.

Juni, Samuel; Roth, Michelle R. 1985. The influence of hair color on soliciting help. *Social Behavior and Personality* 13. 11–19. https://nyuscholars.nyu.edu/en/publications/the-influence-of-hair-color-on-soliciting-help (pristupljeno 23. rujna 2024.).

Lazić, Daria. 2024a. Stari i mladi. *Anatomija rječnika* – Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik. Ur. Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica; Jozić, Željko. Institut za hrvatski jezik. Zagreb. 516–541.

Lazić, Daria. 2024b. Lexicographic Treatment of Vocabulary Related to Age – The Example of Croatian and Danish Lexicography and Semantics. *Lexicography and Semantics: Proceedings of the XXI EURALEX International Congress*. Ur. Štrkalj Despot, Kristina; Ostroški Anić, Ana; Brač, Ivana. Institut za hrvatski jezik. Zagreb. 600–614.

Lynn, Michael. 2009. Determinants and consequences of female attractiveness and sexiness: realistic tests with restaurant waitresses. *Archives of Sexual Behavior* 38. 737–745.

Ljubešić, Nikola; Klubička, Filip. 2016. *Croatian web corpus hrWaC 2.1.* Slovenian language resource repository CLARIN.SI. http://hdl.handle.net/11356/1064 (pristupljeno 2. rujna. 2024.).

Matijević, Maja. 2021. Životinje u rječniku: *pravi majmun*, *glupa guska* i *mišić jedan* u hrvatskome jeziku. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 47/2. 607–629.

Matijević, Maja. 2024. Životinje i ljudi. *Anatomija rječnika* – Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik. Ur. Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica, Jozić, Željko. Institut za hrvatski jezik. Zagreb. 464–476.

Matz, David C.; Hinsz, Verlin B. 2000. *Many gentlemen do not prefer blonds: perceptions of*, *and preferences for*, *women's hair color.* Paper presented at the 1st meeting of the Society for Personality and Social Psychology, Nashville, Tennessee, February 3–6.

Mihaljević, Milica. 2021. Muško i žensko u hrvatskome jeziku i leksikografiji – stereotipi i jezična diskriminacija. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 47/2. 655– 685.

Price, Michael K. 2008. Fund-raising success and a solicitor's beauty capital: do blondes raise more funds? *Economics Letters* 100. 351–354.

Shackelford, Todd K.; Schmitt, David P.; Buss, David M. 2005. Universal dimensions of human mate preferences. *Personality and Individual Differences* 39. 447–458.

Stollznow, Karen. 2021. An Examination of Stereotypes About Hair Color. Psychology Today. https://www.psychologytoday.com/us/blog/speaking-in-tongues/202104/examination-stereotypes-about-hair-color (pristupljeno 2. listopada 2024.).

Swami, Viren; Barrett, Seishin. 2011. British men's hair color preferences: An assessment of courtship solicitation and stimulus ratings. *Scandinavian Journal of Psychology* 52. 595–600.

Swami, Viren; Furnham, Adrian; Joshi, Kiran. 2008. The influence of skin tone, hair length, and hair colour on ratings of women's physical attractiveness, health, and fertility. *Scandinavian Journal of Psychology* 49. 429–437.

Šonje, Jure (ur.). 2000. *Rječnik hrvatskoga jezika.* Leksikografski zavod *Miroslav Krleža* – Školska knjiga. Zagreb.

ŠR = Birtić, Matea; Blagus Bartolec, Goranka; Hudeček, Lana; Jojić, Ljiljana; Kovačević, Barbara; Lewis, Kristian; Matas Ivanković, Ivana; Mihaljević, Milica; Miloš, Irena; Ramadanović, Ermina; Vidović, Domagoj. 2012. *Školski rječnik hrvatskoga jezika.* Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje – Školska knjiga. Zagreb.

Takeda, Margaret B.; Helms, Marylin M.; Romanova, Natalia. 2006. Hair color stereotyping and CEO selection in the United Kingdom. *Journal of Human Behavior in the Social Environment* 13. 85–99. https://www.scribd.com/document/586826349/HaircolorStereotyping-Takeda (pristupljeno 1. listopada 2024.).

VRH = *Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika*. 2015. Jojić, Ljiljana; Nakić, Anuška; Vajs, Nada; Zečević, Vesna (ur.). Školska knjiga. Zagreb.

zala = https://www.zalacliphairextensions.com.au/blog/what-your-hair-color-says-about-you (pristupljeno 2. listopada 2024.).